

Ελληνικές σπουδές στο Κρατικό Πανεπιστήμιο Αγίας Πετρούπολης. Συνδυασμός έρευνας
και διδασκαλίας

Fatima Eloeva, Olga Nikolaenkova, Dmitriy Chernoglazov, Arina Reznikova, Maxim Kisilier¹

Κρατικό Πανεπιστήμιο Αγίας Πετρούπολης

Περίληψη

Παρά την πρόσφατη ιστορία των ελληνικών σπουδών ως ανεξάρτητης ερευνητικής δομής, σημαντικά κέντρα νεοελληνικής φιλολογίας και γλωσσολογίας δεν βρίσκονται αποκλειστικά στον Ελλαδικό χώρο ή στην Κύπρο. Η Ρωσία δεν αποτελεί εξαίρεση. Το πρώτο τμήμα νεοελληνικών σπουδών στη Ρωσία ιδρύθηκε το 1984 στο Κρατικό Πανεπιστήμιο Αγίας Πετρούπολης (τότε Λένινγκραντ). Η ιδέα της αδιάκοπης ύπαρξης της ελληνικής γλώσσας εν μέρει αποτυπώνεται και στην ονομασία του τμήματος — Τμήμα Βυζαντινών και Νεοελληνικών σπουδών — είναι ιδιαίτερα σημαντική για μας και αποτελεί τη θεμελιώδη ιδέα στην οποία βασίζονται όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα και το ερευνητικό έργο του Τμήματος. Οι φοιτητές μας ξεκινούν τις σπουδές με εντατική εκμάθηση αρχαίας ελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας και μόνο κατέχοντας αυτή τη βάση περνούν στη νέα ελληνική γλώσσα, λογοτεχνία καθώς και στις βυζαντινές σπουδές. Η εφαρμογή αυτής της ιδέας αδιάκοπης γλωσσικής συνέχειας αποτελεί το κλειδί των υψηλών αποδόσεων του Τμήματος στη διδασκαλία ελληνικής ως ξένης καθώς και στην ανατροφή νέας γενιάς σπουδαίων νεοελληνιστών. Στο παρόν άρθρο, παρουσιάζονται οι μέθοδοι διδασκαλίας καθώς επίσης γίνεται μια σύντομη ανασκόπηση του ερευνητικού έργου στους ακόλουθους τομείς: θεωρητική και εφαρμοσμένη γλωσσολογία, κοινωνιογλωσσολογία, διαλεκτολογική επιτόπια έρευνα, βυζαντινολογία και λογοτεχνικές μεταφράσεις.

Λέξεις-κλειδιά

Νεοελληνικές σπουδές, βυζαντινές σπουδές, διδασκαλία ελληνικής ως ξένης, γλωσσομάθεια, γλωσσικό συνεχές.

Abstract

Modern Greek studies as an independent research domain and academic discipline are relatively new. However, important centers of Modern Greek linguistics and philology can be found not only in Greece or in Cyprus, but in other countries as well. Russia is no exception here. The oldest department of Modern Greek studies was founded in 1984 in Saint Petersburg (Leningrad) State University. The idea of the continuity of the Greek language, partly reflected in the title of our department (the Department of Byzantine and Modern Greek Studies), is very important to us, and it has become a starting point for our

¹ kisimac@gmail.com

educational programs and research projects. Thus, our students always start from Ancient Greek and Ancient Greek literature, and only then proceed to Modern Greek and Byzantine studies that are obligatory for all our undergraduates. This ideology together with special educational methods is a key factor that contributes to our positive results in teaching Greek as a foreign language. In this paper we describe our teaching methods and give a brief overview of our research projects that refer to various domains, such as historical and applied linguistics, sociolinguistics, field research, textual and literary criticism, Byzantine studies and translations.

Keywords

Modern Greek studies, Byzantine studies, Greek as a foreign language, linguodidactics, linguistic continuity.

1. Γενικές παρατηρήσεις

Το Τμήμα Βυζαντινών και Νεοελληνικών σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του Κρατικού Πανεπιστημίου Αγίας Πετρούπολης ιδρύθηκε το 1985 και ήταν το πρώτο Τμήμα Νεοελληνικής φιλολογίας στην τέως Σοβιετική Ένωση.

Πρέπει να σημειωθεί ότι, σε μεγάλο βαθμό, το Τμήμα οφείλει το πολύ ικανοποιητικό επιστημονικό επίπεδο στο οποίο έχει φτάσει μέχρι σήμερα στην καρποφόρα και πετυχημένη συνεργασία με το Ελληνικό κράτος, το οποίο αφειδώς υποστήριζε κάθε προσπάθειά του, λαμβάνοντας υπόψη ότι από την αρχή ο σκοπός του ήταν η καλλιέργεια των ερευνητικών ικανοτήτων και της φιλολογικής ευαισθησίας των φοιτητών του.

Το Τμήμα Βυζαντινών και Νεοελληνικών σπουδών βασίζεται στην ιδέα αναβίωσης της γραμμής Αθήνα — Κωνσταντινούπολη — Αγία Πετρούπολη, που έχει ξεχωριστή σημασία για τον ρωσικό πολιτισμό.²

Καθώς οι κλασσικές και βυζαντινές σπουδές στη Ρωσία στηρίζονται στη λαμπρή και παλαιά επιστημονική παράδοση, η νεοελληνική φιλολογία ύστερα από την Επανάσταση του 1917 δεν υπήρξε αντικείμενο επιστημονικής έρευνας στη Ρωσία. Η ιδέα οργάνωσης του Τμήματος ανήκει στον διακεκριμένο Ρώσο γλωσσολόγο και βαλκανολόγο Ιούρι Μάσλοβ, τον τότε διευθυντή της Έδρας Γενικής Γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Αγίας Πετρούπολης. Η λογική του ήταν πολύ απλή — κατά παράδοση από τα τέλη του 19^{ου}

² Εννοούμε την ισχυρή επιρροή που άσκησε στην ανάπτυξη του ρωσικού πνεύματος ο ελληνικός πολιτισμός και η πνευματική και πολιτισμική παράδοση του Βυζαντίου. Ιδιαίτερα σημαντική για την θεσμοποίηση ελληνικών σπουδών στην Πετρούπολη υπήρξε η παρουσία του Έλληνα κληρικού, στοχαστή και παιδαγωγού Ευγενίου Βούλγαρη που ήρθε προσκεκλημένος από τη Αικατερίνη Β΄ στην Ρωσία το 1771 και πέθανε στην Πετρούπολη το 1806. Ο Αθανάσιος Παπαδόπουλο-Κεραμεύς (1756–1912), παλαιογράφος, βυζαντινολόγος και πανεπιστημιακός δίδαξε την μεσαιωνική και νεοελληνική γλώσσα και φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αγίας Πετρούπολης από 1881.

αιώνα οι περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες και ένας σημαντικός αριθμός ανατολικών γλωσσών διδάσκονταν στη Φιλολογική Σχολή και στη Σχολή Ανατολικών Γλωσσών Κρατικού Πανεπιστήμιου Αγίας Πετρούπολης (πάνω από 150 γλώσσες) — η έλλειψη της νεοελληνικής σ' αυτό το πλαίσιο ήταν πολύ έντονη. Το Τμήμα ιδρύθηκε από την Φατίμα Ελόεβα (απόφοιτο του Τμήματος Αλβανικής φιλολογίας), η οποία για τα πρώτα πέντε χρόνια υπήρξε η μοναδική διδάσκουσα (με την ευθύνη για τα αντικείμενα που σχετίζονται με την νεοελληνική φιλολογία). Αρχικά το Τμήμα δημιουργήθηκε ως Τμήμα Νεοελληνικών σπουδών, αλλά πολύ γρήγορα έγινε σαφές ότι ένας φιλόλογος νεοελληνιστής πρέπει να έχει υπόψη όλο το συνεχές της ελληνικής γλώσσας και να διαθέτει βαθιές γνώσεις της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και βυζαντινολογίας. Ως αποτέλεσμα το σχήμα των σπουδών άλλαξε ριζικά: προστέθηκε η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών (14 εβδομαδιαίες ώρες) στο πρώτο έτος. Από το 1990 το Τμήμα πήρε την ονομασία «Τμήμα Βυζαντινών και Νεοελληνικών σπουδών». Κατά την επεξεργασία του προγράμματος διδασκαλίας του τότε νεοσύστατου τμήματος συμμετείχαν διακεκριμένοι Ρώσοι βυζαντινολόγοι (όπως ο Ιάκωβος Λιουμπάρσκι και ο Ίγκορ Μεντβέντεβ), και χρησιμοποιήθηκαν αφενός τα επιτεύγματα της παράδοσης των κλασικών και βυζαντινών σπουδών στη Ρωσία, αφετέρου η εμπειρία των τμημάτων Νεοελληνικών σπουδών στα σπουδαιότερα πανεπιστήμια της Ελλάδας και Ευρώπης.

Το Τμήμα διατηρεί πολύ στενές σχέσεις με ελληνικά πανεπιστήμια: Αθηνών, Ιωαννίνων, Κομοτηνής, της Κύπρου και με Ευρωπαϊκά πανεπιστήμια όπως το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, Βερολίνου κ.ά.

Το Ελληνικό Κράτος υποστηρίζει το Τμήμα χορηγώντας κάθε χρόνο τις υποτροφίες για τα θερινά εντατικά προγράμματα εκμάθησης ελληνικής (στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, ΙΜΧΑ), και στηρίζοντας οικονομικά ποικίλες δραστηριότητες του Τμήματος. Το Τμήμα συνεργάζεται επίσης και με το Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Οι εισαγωγικές εξετάσεις για το προπτυχιακό πρόγραμμα γίνονται κάθε δύο χρόνια. Οι εξετάσεις για μεταπτυχιακές και διδακτορικές σπουδές (εκπόνηση διδακτορικών διατριβών) γίνονται κάθε χρόνο. Διαθέτουμε 5 θέσεις βάσει προϋπολογισμού (δωρεάν), οι υπόλοιποι φοιτητές που πληρώνουν δίδακτρα. Ο συνολικός αριθμός των φοιτητών στο Τμήμα είναι συνήθως 20–25 άτομα.

Η νεοελληνική γλώσσα είναι πολύ δημοφιλής στη Φιλολογική σχολή και ως δεύτερη ξένη γλώσσα διδάσκεται επίσης στους φοιτητές του αλβανικού τμήματος (12 ώρες εβδομαδιαίας διδασκαλίας) και του τμήματος γενικής γλωσσολογίας.

2. Διδασκαλία

Σημείο αναφοράς στη δημιουργία του προγράμματος σπουδών αποτέλεσε η αντίληψη για τη συνέχεια της ελληνικής γλώσσας, οι διαφορετικές φάσεις ανάπτυξης της οποίας αποτελούν τους κρίκους μιας αλυσίδας. Τα μαθήματα στο Τμήμα Βυζαντινών και Νεοελληνικών σπουδών οργανώνονται υπακούοντας στη γενική λογική της ιστορικής εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας, Κατά το πρώτο έτος, οι φοιτητές μαθαίνουν αρχαία ελληνικά με εντατικούς ρυθμούς (14 ώρες εβδομαδιαίως), τη δεύτερη χρονιά με τον ίδιο εντατικό ρυθμό μαθαίνουν νέα ελληνικά και παράλληλα παρακολουθούν τη γλωσσική εξέλιξη περνώντας από την ύστερη αρχαιότητα στη μεσαιωνική βυζαντινή περίοδο. Συγχρόνως το πρόγραμμα του Τμήματος περιλαμβάνει και μαθήματα της εκκλησιαστικής σλαβονικής γλώσσας, διαλέξεις πάνω στην ιστορία της Ελλάδος, ιστορία της ελληνικής γλώσσας, νεοελληνική διαλεκτολογία, ελληνική λογοτεχνία. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι φοιτητές του Τμήματος συμμετέχουν στο μαγευτικό και πολυσχιδές παιχνίδι της ελληνικής γλώσσας: σε ένα μάθημα διαβάζουν το Συμπόσιο του Πλάτωνα, στο επόμενο τον Ρωμανό Μελωδό, και στη συνέχεια περνούν στον Ροΐδη ή τον Εμπειρικό.

Έτσι, από την αρχή οι φοιτητές έχουν μια εξαιρετική ευκαιρία να εξοικειωθούν ταυτόχρονα με τις δύο εκφάνσεις του ελληνικού πολιτισμού, τη λόγια βυζαντινή παράδοση, και τον λαμπρό σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό.

Στη συνέχεια, οι φοιτητές έχουν την ευκαιρία να επιλέξουν τη φιλολογία ή τη γλωσσολογία ως κύριο τομέα των ενδιαφερόντων τους, ενώ σε μεταπτυχιακό επίπεδο επιλέγουν ανάμεσα σε νεοελληνικές ή βυζαντινές σπουδές. Αποτέλεσμα εφαρμογής της αμφίπλευρης προσέγγισης στις Ελληνικές σπουδές είναι το γεγονός ότι τα επιστημονικά ενδιαφέροντα των φοιτητών του Τμήματος κυμαίνονται από τη μελέτη βυζαντινών χειρογράφων έως την ενασχόληση με τη σύγχρονη ελληνική ποίηση (προβλήματα μετρικής, στιχουργίας και υφολογίας).

Οι καθηγητές του Τμήματος είναι καταξιωμένοι καθηγητές (για την ακρίβεια, το Τμήμα συγκεντρώνει μερικά από τα πιο γνωστά ονόματα βυζαντινολόγων και νεοελληνιστών σε σύγχρονα ρωσικά και ευρωπαϊκά συμφραζόμενα). Από την άλλη, μέσα σε λίγα χρόνια

λειτουργίας του Τμήματος μεγάλωσε μια γενιά νέων και ταλαντούχων ερευνητών. Αυτή τη στιγμή, το προσωπικό του Τμήματος περιλαμβάνει τρεις τακτικούς καθηγητές (Φατίμα Ελόεβα, Σέργκεϊ Ιβανόβ, Λόρα Γκερντ), ένα αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Επιστημών της Ρωσίας (Ιγκορ Μεντβέντεβ) και τρεις διδάκτορες, που εκπονούν την υφηγεσία τους. Το συνολικό διδακτικό προσωπικό του Τμήματος απαριθμεί 11 μέλη.

Τα τελευταία χρόνια στο Τμήμα υποστηρίχτηκαν εννέα (9) διδακτορικές διατριβές. Ως παράδειγμα του έργου μας, θα αναφέρουμε κάποιους τίτλους των μεταπτυχιακών εργασιών και διατριβών, οι οποίες εκπονούνται στο Τμήμα.

Οι μεταπτυχιακές εργασίες:

- «Μιχαήλ Ψελλός Περί του Δευτέρου Βιβλίου των Προτέρων Αναλυτικών: η ερμηνεία της λογικής ορολογίας του Αριστοτέλη»
- «Η γλώσσα του Γιώργου Ιωάννου»
- «Συναφή και μη συναφή χαρακτηριστικά (σχετικά με το θέμα των ισογλώσσων στην νεοελληνική διαλεκτολογία)»
- «Η διαχρονική και η σύγχρονη όψη λέξεων τσακόνικης διαλέκτου»
- «Οι ιδιαιτερότητες χρηματικής μορφολογίας στο “Ποίημα για τον Διγενή Ακρίτα”»
- «Η γλώσσα του 6^{ου} αιώνα στη βάση αλληλογραφίας του Βαρσανούφιου και Ιωάννη του Γκάζ»
- «Η γλώσσα του Βίου της Αγίας Δομνίκης και τα προβλήματα κειμενολογίας»
- «Ο Κωνσταντίνος Καβάφης και ο Μιχαήλ Κουζμίν, μια προσπάθεια σύγκρισης»
- «Βυζαντινά μοτίβα στην ποίηση του Καβάφη και οι βυζαντινές πηγές των ποιημάτων»
- «Τα γλωσσολογικά πειράματα του Ιωάννη Βηλαρά (ανάλυση της γλώσσας)»
- «Το πρώτο βιβλίο της Παλατινής Ανθολογίας. Το πρόβλημα της εξελίξεως του είδους του βυζαντινού επιγράμματος»

Θέματα των διδακτορικών διατριβών:

- «Οι βιολογικές πραγματείες του Αριστοτέλη στη λατινική μετάφραση του Θεοδώρου Γαζή ως επίτευγμα της ουμανιστικής φιλολογίας»
- «Τα βιβλία και η λόγια δραστηριότητα του Δημητρίου Χαλκοκονδύλη: παλαιογραφική και κωδικολογική μελέτη»
- «Ο ιταλόγλωσσος και ελληνόγλωσσος Σαραντάρης — μια συγκριτική προσέγγιση».

3. Ελληνικό Ινστιτούτο της Αγίας Πετρούπολης

Οι δραστηριότητες του Τμήματος δεν περιορίζονται αποκλειστικά σε εκπαιδευτικά προγράμματα, αλλά περιλαμβάνουν και φιλολογική/γλωσσολογική έρευνα και προώθηση του Ελληνικού πολιτισμού. Οι δύο τελευταίες δραστηριότητες πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του Ελληνικού Ινστιτούτου που ιδρύθηκε στη Φιλοσοφική Σχολή του Κρατικού Πανεπιστημίου Αγίας Πετρούπολης το 2003 σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού της Ελληνικής Δημοκρατίας, με σκοπό την ένωση των προσπαθειών όλων των ερευνητών της Αγίας Πετρούπολης. Ο διευθυντής του Ελληνικού Ινστιτούτου είναι ο Μαξίμ Κισιλιέρ.

Με την ανεκτίμητη συμβολή του Υπουργείου Πολιτισμού, το Ελληνικό Ινστιτούτο διαθέτει έναν χώρο σε ένα από τα κεντρικά κτίρια του Πανεπιστημίου που στεγάζει την βιβλιοθήκη με περίπου 10000 βιβλία και ανατυπώσεις αφιερωμένες στις ανθρωπιστικές επιστήμες. Το Ελληνικό Ινστιτούτο δεν διαθέτει ανεξάρτητο προϋπολογισμό, όλα τα βιβλία είναι δωρεές ιδρυμάτων, εκδοτικών οίκων και πανεπιστημίων από όλον τον κόσμο. Οι συλλογές του Ιάκωβ Λιουμπάρσκι, Eberhard Ruschenbusch, Piergiuseppe Scardigli και του Karen Yuzbashyan αποτελούν την πολύτιμη βάση της βιβλιοθήκης. Το Ελληνικό Ινστιτούτο διατηρεί επιπλέον ένα μέρος του αρχείου του βυζαντινολόγου παγκοσμίου φήμης Αλέξανδρου Καζντάν. Η ψηφιακή βιβλιοθήκη του Ινστιτούτου είναι ακόμη υπό διαμόρφωση και θα περιέχει όχι μόνο περισσότερα από 10000 ηλεκτρονικά βιβλία και άρθρα συμπεριλαμβανομένου και του γλωσσικού, λαογραφικού και εθνογραφικού υλικού από τον Πόντο, την περιοχή της Μαριούπολης της Αζοφικής, την Τσακωνιά, την Νότια Ιταλία κ.λ.π.

3.1 Εκδηλώσεις και συνέδρια

Στο Ελληνικό Ινστιτούτο τακτικά διοργανώνονται διαλέξεις διάσημων ερευνητών βυζαντινολόγων, νεοελληνιστών και βαλκανολόγων (π. χ. των Κρίτωνα Χρυσοχοΐδη, Πάνου Χριστοδούλου, Peter Schreiner, Claudia Rapp, Ερατοσθένη Καψωμένου, Peter Mackridge, Μιχάλη Πιερή, Αριστοτέλη Σπύρου, Αντωνίας Διαλλά, Christine Amadou, Δώρα Κυριαζή, Αντώνη Μποτίνη, Χάρη Βλαβιανού, Δημήτρη Τζιόβα, Αθανάσιου Μαρκόπουλου, κ. ά.) γύρω από θέματα ελληνικού πολιτισμού, ιστορίας, λογοτεχνίας και

γλώσσας. Οι διαλέξεις αυτές έχουν διαφωτιστικό περιεχόμενο και προσελκύουν ένα ευρύτερο κοινό.

Το Ελληνικό Ινστιτούτο φιλοξενεί διεθνή συνέδρια και εργαστήρια, όπως «Συναισθήματα στο Βυζάντιο: εις μνήμην του καθηγητή Ιάκωβ Λιουμπάρσκι» (2005), «Η Ελλάδα και η Αγία Πετρούπολη. Παρελθόν και παρόν» (2006), βλ. (Елоева & Летсиос 2008), «Όνειρο και πραγματικότητα: 20^η επέτειος του Τμήματος Βυζαντινής και Νεοελληνικής φιλολογίας Κρατικού Πανεπιστημίου Αγίας Πετρούπολης»³ (2008), «Παρακείμενος στα Βαλκάνια και έξω»⁴ (2011), «Σύγχρονα ζητήματα ελληνικής παλαιογραφίας: εις μνήμην του Αθανασίου Παπαδόπουλου-Κεραμέως», βλ. (Герд & Кисилиер 2016), και «Εργαστήριο για την νεοελληνική διαλεκτολογία»⁵ (2012), «Σημασιολογία του παρακειμένου στις γλώσσες του κόσμου»⁶ και «Στρογγυλό τραπέζι για την ελληνική λαϊκή ποίηση» (2013), «ISCA tutorial and research workshop on experimental linguistics ExLing» (2016). Κάθε χρόνο στις αίθουσες του Ελληνικού Ινστιτούτου φιλοξενούμε συνεδριάσεις αφιερωμένες στις βυζαντινές και νεοελληνικές σπουδές των ετήσιων διεθνών συνεδρίων διοργανωμένων από τη Φιλοσοφική Σχολή Κρατικού Πανεπιστημίου Αγίας Πετρούπολης.

Παρά το γεγονός ότι το Ελληνικό Ινστιτούτο δεν θεωρείται πολιτιστικό κέντρο, έχει μετάσχει στη διοργάνωση εκδηλώσεων όπως θεατρικές παραστάσεις, ποιητικές βραδιές, π. χ. «Ελληνική μελοποιημένη ποίηση»⁷ (2006), παρουσιάσεις βιβλίων όπως (Ταρκόφσκι 2008)⁸ το 2009 και ταινιών όπως το «Πυργόσπιτο του Τσικαλιώτη»⁹ το 2012 και «Φωτογραφική Μηχανή Σωστά Ρυθμισμένη» («...when the camera is well adjusted», 2003).

³ Βλ. <http://www.hellenicinstitute.ru/attachments/article/77/dream.pdf> (ημερομηνία πρόσβασης 14.02.2018).

⁴ Βλ. http://www.hellenicinstitute.ru/attachments/article/135/135_progperf.pdf (ημερομηνία πρόσβασης 14.02.2018).

⁵ Βλ. <http://www.hellenicinstitute.ru/attachments/article/182/греч.диал.pdf> (ημερομηνία πρόσβασης 14.02.2018). Μερικές ομιλίες δημοσιεύτηκαν το 2016 στο περιοδικό «Acta linguistica Petropolitana» 12(3) (https://alp.iling.spb.ru/static/alp_XII_3.pdf, ημερομηνία πρόσβασης 14.02.2018).

⁶ Βλ. <http://iling.spb.ru/conf/perfect2013.html> (ημερομηνία πρόσβασης 14.02.2018).

⁷ Βλ. <http://www.hellenicinstitute.ru/attachments/article/52/музыка.pdf> (ημερομηνία πρόσβασης 14.02.2018).

⁸ Η παρουσίαση συνοδεύτηκε από τη συναυλία του Αλκίνοου Ιωαννίδη.

⁹ Σκηνοθεσία Daria Agafonova, βοηθός σκηνοθέτη Valentina Fedchenko, παραγωγή και ιδέα Maxim Kisilier. Η παραγωγή της ταινίας θα ήταν αδύνατη χωρίς την υποστήριξη του Ελληνικού Ινστιτούτου· βλ. <http://www.tsakonianarchives.gr/video-pyrgos-tsikaliotis/> (ημερομηνία πρόσβασης 14.02.2018).

Το 2013 το Ελληνικό Ινστιτούτο συμμετείχε στην διοργάνωση της παρουσίασης του έργου του Θ.Ε.Π.Α.Κ (Θεατρικού Εργαστηρίου του Πανεπιστημίου Κύπρου) σε σκηνοθεσία του Μιχάλη Πιερή.

3.2 Ερευνητικά προγράμματα

3.2.1 Επιτόπια έρευνα

Η έρευνα των νεοελληνικών διαλέκτων έχει ξεκινήσει στο Τμήμα πριν ακόμα την ίδρυση του Ελληνικού Ινστιτούτου, όταν η Φατίμα Ελόεβα μελέτησε τη γλώσσα και τον πολιτισμό των ελληνόφωνων και τουρκόφωνων Ελλήνων της Γεωργίας και της Τσάλκας (Елоева 1995; 2004).

Τα σημαντικά αποτελέσματα αυτής της πρώτης επιτόπιας έρευνας έδωσαν ώθηση στην ανάπτυξη διαλεκτολογικών σπουδών στην Αγία Πετρούπολη. Την περίοδο 2001–2005 καθηγητές και φοιτητές του Κρατικού Πανεπιστημίου Αγίας Πετρούπολης καθώς και του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου επισκέφτηκαν ελληνόφωνα (και ταταρόφωνα) χωριά της περιοχής Μαριούπολης 5 φορές και συνέλεξαν όχι μόνο καθαρά γλωσσολογικό, αλλά και ιστορικό, κοινωνιογλωσσικό και λαογραφικό υλικό, βλ. (Кисилиер 2009).

Το 2008 πραγματοποιήθηκε η πρώτη αποστολή στα Τσακόνικα χωριά της Πελοποννήσου. Από το 2010 το Ελληνικό Ινστιτούτο συνεργάζεται με το Αρχείο της Τσακωνιάς (<http://www.tsakonianarchives.gr/>). Με την πρωτοβουλία του Ελληνικού Ινστιτούτου διαμορφώθηκε η ιστοσελίδα του Αρχείου, ψηφιοποιήθηκε το υλικό και ετοιμάζεται η Τσακόνικη βιβλιογραφία (Κισιλιέρ & Χριστοδούλου 2018). Τώρα γίνεται η επεξεργασία της ελληνικής μετάφρασης της «Γραμματικής» του Μιχαήλ Δέφνερ (Deffner 1881).¹⁰ Κατά τη διάρκεια των αποστολών έχουμε μαζέψει 310 ηχογραφήσεις από διάφορα μέρη (περίπου 255 ώρες) και 30 ώρες βίντεο, πβ. (Кисилиер 2017).

Το Ελληνικό Ινστιτούτο συνέβαλε στη διοργάνωση μιας αποστολής στην Νότια Ιταλία (2012) με σκοπό την περιγραφή της Γκρίκο. Τα πρώτα γλωσσολογικά αποτελέσματα της αποστολής ήδη δημοσιεύτηκαν (Golovko & Panov 2013; Панов 2016).

Όλο το διαλεκτολογικό υλικό ψηφιοποιείται και καταλογοποιείται από το Ινστιτούτο.

¹⁰ Μετάφραση Λιγεία Καφετζή-Λουζιώτου, επιμέλεια Όλγα Νικολάγιενκοβα και Μαξίμ Κισιλιέρ.

3.2.2 Γλωσσολογικές μελέτες

Οι γλωσσολογικές μελέτες είναι ποικίλες και η θεματολογία τους καλύπτει ένα ευρύ φάσμα: την ιστορία της ελληνικής γλώσσας από την Ύστερη Κοινή (Κισιλιέρ 2011) ως τη σύγχρονη γλωσσική κατάσταση (Борисова 2005) ή τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά του παρακειμένου (Елоева & Черноглазов 2016; Кисилиер 2016). Μία άλλη όψη του ίδιου θέματος είναι η διαμόρφωση της ποιητικής γλώσσας (Васильков & Кисилиер 2010) και της λογοτεχνικής και επιστολογραφικής νόρμας, π. χ. (Chernoglazov 2017).

Ένα ξεχωριστό πεδίο έρευνας αποτελεί η διαμόρφωση του λογοτεχνικού κανόνα της ελληνικής γλώσσας, όπως και το θέμα της επιρροής της διφυΐας (bilingualism) του συγγραφέα κατά την διαμόρφωση της ιδιαλέκτου του (Eloeva 2004; 2011; 2013; 2014; Федченко 2010; 2016; Fedchenko 2011; 2012).

Είναι φυσιολογικό ότι η γλωσσολογική προσέγγιση συχνά συνδυάζεται με την συγκριτική λογοτεχνία (Eloeva, Reznikova, 2015). Στο πλαίσιο της γλωσσολογίας, το Ελληνικό Ινστιτούτο φιλοξενεί και τυπολογικές εκδόσεις (Выдрин & Кузнецова 2014).

3.2.3 Ηλεκτρονικό σώμα κειμένων

Το 2011 στο πλαίσιο του Προγράμματος βασικής έρευνας του Προεδρείου Ρωσικής Ακαδημίας Επιστημών «Εφαρμοσμένη γλωσσολογία» (2011–2015) δημιουργήθηκε Ηλεκτρονικό Σώμα κειμένων ελληνικής γλώσσας (http://web-corpora.net/GreekCorpus/search/?interface_language=el) με την υποστήριξη του Ελληνικού Ινστιτούτου. Ο συνολικός όγκος του Σώματος ανέρχεται σε 35,7 εκατομμύρια λέξεις και βασίζεται κυρίως σε εφημερίδες. Υπάρχουν όμως και επιστημονικά και λογοτεχνικά κείμενα, το ποσοστό των οποίων αυξάνεται κάθε χρόνο, πβ. (Κισιλιέρ 2018). Ξεκινήσαμε και την εφαρμογή ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων της Τσακωνικής διαλέκτου (Arkhangelskiy, Kisilier & Plungian 2018) και της Κριμαιοαζοφικής.

3.2.4 Ιστορία, λογοτεχνία και πολιτισμός του Βυζαντίου

Όπως αναφέραμε προηγουμένως, οι βυζαντινές σπουδές αποτελούν πολύ σημαντικό κομμάτι των δραστηριοτήτων του Ελληνικού Ινστιτούτου. Εκδίδονται κείμενα (Spyridonova, Kurbanov & Goncharko 2017) και μεταφράσεις στη ρωσική (Пселл 2003;

Любарский & Соболев 2006), αναλύονται κείμενα τόσο αγιογραφικά (Иванов 2005; Прп. Максим Исповедник 2010), όσο και ιστοριογραφικά (Каждан 2005; Любарский 2009). Υπάρχουν και ιστορικές μελέτες για τον βυζαντινό στρατό (Шувалов 2007) και την Κωνσταντινούπολη (Иванов 2011).

4 Η μέθοδος διδασκαλίας

Οι πολυσχιδείς και ποικίλες δραστηριότητες του Τμήματος έχουν όπως πιστεύουμε μια ενιαία λογική που ενώνει το έργο μας και στηρίζεται όπως φαίνεται στην πρωτότυπη μέθοδο διδασκαλίας ελληνικής ως ξένης γλώσσας.

Η παρούσα μέθοδος διδασκαλίας αρχικά προέκυψε ως αποτέλεσμα της πολιτιστικής απομόνωσης της Σοβιετικής Ένωσης, της έλλειψης βιβλίων, εγχειριδίων και εκπαιδευτικού υλικού, καθώς και της πλήρους αδυναμίας να υπάρξει, έστω και ελάχιστη, επαφή με φυσικούς ομιλητές της ελληνικής γλώσσας. Για την αντιμετώπιση του παραπάνω προβλήματος, επιλέχθηκε ως καλύτερη λύση, δεδομένων των συνθηκών, η χρήση αποσπασμάτων γραπτού (λογοτεχνικού) λόγου ως πηγής για την γρήγορη και αποτελεσματική παραγωγή προφορικού λόγου από τους φοιτητές.

Η μέθοδος αυτή κατά τα τελευταία 30 χρόνια συνεχώς εξελίσσεται και αποδείχτηκε πολύ αποτελεσματική ως προς την ταχύτητα απόκτησης της ελληνικής από τους φοιτητές και την ποιότητα του παραγόμενου λόγου. Η μέθοδος βασίζεται στην παροχή στους μαθητές ενός περιορισμένου (reduced) μοντέλου γλώσσας-στόχου και χρησιμοποιεί σύντομα κείμενα υψηλής ποιότητας λογοτεχνικής κυρίως προέλευσης. και Η μέθοδος αυτή προέκυψε μέσα από μια συνεχή διαδικασία βελτίωσης, τροποποιήσεων και εμπλουτισμού, αποτελεί καινοτομία του τμήματος και επιφέρει εξαιρετικά αποτελέσματα ως προς την ταχύτητα και τον βαθμό εκμάθησης της ελληνικής. Ιδεολογικά η μέθοδος ξεκίνησε βασισμένη στη θεωρία του Milman Parry (Parry & Parry 1987) και του Albert Lord (1960) και εν μέρει στη θεωρία των ειδών του λόγου του Μιχαήλ Μπαχτίν (Бахтин 1986: 258–296). Εξαρχής βασιζόταν αποκλειστικά σε λογοτεχνικά κείμενα, θεωρούμενα πρότυπα, κείμενα-μοντέλα (αποσπάσματα ελληνικής λογοτεχνίας από τον Καβάφη έως τον Ελύτη και τον Σεφέρη).

Υποτίθεται ότι η γλώσσα-στόχος αντιμετωπίζεται ως ένα τεχνούργημα, ένα εν μέρει, τουλάχιστον, χειροποίητο ιδανικό έργο τέχνης. Στη μεθοδολογία που υιοθετήσαμε και που την αναπτύσσουμε στηρίζομαστε στις απόψεις των Wilhelm Humboldt, Giambattista

Vico, Benedetto Croce, Eugenio Coseriu, που πίστευαν, ότι η αλήθεια κατασκευάζεται (verum factum), ενώ η γλώσσα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως έργο τέχνης. Το γοητευτικό μέρος αυτής της θεωρίας είναι ότι και εμείς, οι ομιλητές, με τη σειρά μας, επηρεάζουμε και διαμορφώνουμε το γλωσσικό στάνταρντ ή, τουλάχιστον, είμαστε στη θέση να το κάνουμε.

Η διδασκαλία μιας γλώσσας αναπόφευκτα θέτει ένα επιπλέον βασικό ερώτημα: ποια είναι τα κοινά στοιχεία και ποιες είναι οι διαφορές της δομής της γλώσσας-στόχου και της γλώσσας μετάδοσης. Στην περίπτωση του πολιτισμικού διαλόγου ρωσικής και ελληνικής γλώσσας, ομολογούμε ότι στην κυριολεξία σε κάθε βήμα αισθανόμαστε τις συνέπειες του μεταφραστικού έργου του Κύριλλου και του Μεθοδίου, οι οποίοι συνέβαλαν στη διαμόρφωση του λογοτεχνικού προτύπου της ρωσικής. Κάθε εξειδικευμένος μεταφραστής ξέρει, ότι για να καταλάβουμε αν μία μετάφραση είναι πετυχημένη αρκεί να παραθέσουμε τα δύο κείμενα και στην περίπτωση που οι γραμματικές δομές συμπέσουν, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι πρόκειται για μια μέτρια έως κακή μετάφραση. Στην περίπτωση της σχέσης της ρωσικής με την ελληνική γλώσσα, πάντα συμβουλεύουμε τους φοιτητές μας να μην φοβούνται να ακολουθούν τα ρωσικά γραμματικά σχήματα κατά την μετάφραση — πιθανότατα έτσι θα καταφέρουν να επιτύχουν τα καλύτερα αποτελέσματα.

Όμως όσον αφορά το λεξιλόγιο η κατάσταση διαφέρει ριζικά. Το διαβόητο γλωσσικό ζήτημα, η διγλωσσία, που ενίοτε ονομάζεται διφυΐα ή διμορφία και εδώ και πολλές δεκαετίες απασχολεί τους γλωσσολόγους και τους ομιλητές, δημιούργησε μία ιδιαίζουσα κατάσταση στην ελληνική: στη γλώσσα παρατηρείται μια εκπληκτική ποικιλία, μια δυνατότητα επιλογής λόγιας ή λαϊκής γλωσσικής έκφρασης, που δύσκολα συναντάται αλλού. Αυτήν την ελευθερία και ποικιλομορφία στην έκφραση προσπάθησε να την δαμάσει κάποτε ο αυστηρός ή μετρημένος δημοτικισμός (ας πούμε στην εκδοχή του Τριανταφυλλίδη) αλλά, όπως διαπιστώνουμε, η προσπάθεια αυτή δεν ευόδωσε.

Από αυτή την άποψη, η θέση της λογοτεχνικής νόρμας της ρωσικής και της νέας ελληνικής γλώσσας είναι εκ διαμέτρου αντίθετες: η ρωσική λογοτεχνική νόρμα βασίζεται στα κείμενα του Πούσκιν, ενώ η νέα ελληνική γλώσσα δεν επεξεργάστηκε ένα μοντέλο που να βασίζεται στα νεότερα δείγματα γραφής, επειδή η γραπτή παράδοση των αρχαίων Ελλήνων αποτέλεσε ήδη από τέλος του 5^{ου} αι. γλώσσα-μοντέλο με μεγάλη επίδραση έως και σήμερα εις βάρος της νέας ελληνικής.

Η εισαγωγή της αρχαίας ελληνικής γλώσσας ως πρώτου σταθμού στην πορεία προς τη νέα ελληνική αποδίδει στο μέγιστο βαθμό εξασφαλίζοντας την αποφυγή παρεμβολής (Interference) των δύο γλωσσών, αρχαίας και νέας ελληνικής. Βεβαίως γλωσσολογικά πρόκειται για δύο γλώσσες διαφορετικές σε επίπεδο δομής, αλλά η διαχρονία είναι παρούσα στην ελληνική γλώσσα (Mirambel 1959), το λεξιλόγιο περιέχει αμέτρητους αρχαϊκούς τύπους που εισάγουν αυτό που συνηθίσαμε να ονομάζουμε καθαρεύουσα στην σημερινή γλωσσική καθημερινότητα.

5 Διδασκαλία της γλώσσας — διάλογος ή μονόλογος

Ένα άλλο σημείο αναφοράς στην επεξεργασία της μεθόδου διδασκαλίας ήταν η έννοια της διαλογικότητας, όπως εκφράζεται από τον Μπαχτίν. Υποστηρίζουμε το γεγονός ότι η έμφυτη διαλογικότητα που κατά τον Μπαχτίν χαρακτηρίζει τον λόγο δεν καθιστά αναγκαία τη χρήση του διαλόγου. Σημειωτέο ότι όλες οι σύγχρονες προσεγγίσεις στη διδασκαλία γλωσσών βασίζονται σε διαλόγους (βλ. οποιοδήποτε βιβλίο με βάση τις αρχές της προσέγγισης CLT — Communicative Language Teaching).

Αντίθετα, η μέθοδος που περιγράφεται εδώ βασίζεται σε κείμενα που παρουσιάζουν μονολόγους (ενώ περιλαμβάνουν τη διαλογικότητα ως έμφυτο χαρακτηριστικό). Είναι βασικό και απολύτως απαραίτητο για έναν πραγματικό διάλογο επίσης ένα πλαίσιο αυτοσχεδιασμού: ο διάλογος πρέπει να γεννηθεί μέσα από την ελεύθερη ανεκβίαστη επικοινωνία των μαθητευόμενων που διδάσκονται να παράγουν έναν μονόλογο. Πρόκειται για μια ζωντανή παραγωγή, για την ενέργεια κατά τον Humboldt, και όχι για το έργο (τον μονόλογο), το οποίο μπορεί να λειτουργεί ως ένα ιδανικό και αρκετά αυστηρό πάγιο μοντέλο.

Ο μονόλογος είναι άρρηκτα δεμένος με την ικανότητα αφήγησης. Ο σημερινός ομιλητής προβληματίζεται με την αφήγηση, ενώ η αφηγηματική ικανότητα είναι κάτι το κατ'εξοχήν ανθρώπινο. Το έλεγαν και ο Roland Barthes (1972) και ο Michel Foucault (2001), μας αρέσει όπως το διατύπωσε ο Γιάννης Τσαρούχης (2000) στο κείμενο του «Γιατί κάνουμε τέχνη». Ο Τσαρούχης έγραψε ότι «η ποίηση είναι μια ικανότης του ανθρώπου να εξορκίζει τον θάνατο, κάνοντάς τον να κλαίει, να γελάει, με χίλιους επικίνδυνους τρόπους», επομένως θεωρούμε ότι η πιο σημαντική λειτουργία της γλώσσας δεν είναι επικοινωνιακή, είναι ποιητική (εδώ αναφέρουμε τον Roman Jakobson (1960) που μιλάει για τις λειτουργίες της γλώσσας).

Η μέθοδος επικεντρώνεται στη βοήθεια του μαθητευόμενου να μεταβεί αρκετά γρήγορα από τη μητρική γλώσσα στη γλώσσα-στόχο: σε ιδανική περίπτωση (χρησιμοποιώντας ορισμένες μνημονικές τεχνικές) να αποφευχθεί η φάση της *διαγλωσσίας*.

Κατά τη διδασκαλία των ελληνικών, βασιζόμαστε αποκλειστικά σε πρωτότυπα κείμενα, και μάλιστα λογοτεχνικά κείμενα υψηλής ποιότητας: το πρώτο κείμενο στα νέα ελληνικά είναι ένα μικρό ποίημα από το Ημερολόγιο του Αθέατου Απριλίου του Οδυσσέα Ελύτη.
— *ακόμη βρέχει, αιωνίως φαίνεται θα βρέχει και αιωνίως θα κυκλοφορώ με μίαν ομπρέλα ψάχνοντας για μια πολύχνη ροζ γεμάτη ωραία υπαίθρια ζαχαροπλαστεία* —

Στηριζόμενοι στους κανόνες και το λεξιλόγιο των αρχαίων ελληνικών οι φοιτητές άνετα κατανοούν το κείμενο και αφομοιώνουν τη γραμματική, όταν περνάει κάποιος από τα αρχαία στα νέα πρόκειται για ένα άλμα — η αντίθετη κατεύθυνση ζητάει να περάσει ο μαθητής ένα χάσμα.

Ακολουθώντας μια τέτοια λογική οι φοιτητές που μαθαίνουν την γλώσσα λίγο παραπάνω από έναν μήνα γνωρίζουν μερικά ελληνικά τραγούδια, όπως το «Μαρία με τα κίτρινα», το «ο Αντώνης, ο βαρκάρης, ο σερέτης», ή την «Άρνηση» του Σεφέρη. Τα τραγούδια, τα οποία πρωτίστως αντιμετωπίζονται και ως κείμενα αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της εκμάθησης και κάποια άλλα έχουν μία ιδιαίτερη σημασία, όπως η «Απιστία», η «Ιθάκη», οι «Αλεξανδρινοί βασιλείς» του Καβάφη, η «Στροφή» του Σεφέρη και πολλά ακόμη.

Πρώτα αφομοιώνεται η γραμματική: η κάθε λέξη παρουσιάζεται σε συνδυασμό με μια ομάδα λέξεων με την ίδια ρίζα, αναλύεται η κλίση, ενώ για κάθε ρήμα αναφέρεται η αλυσίδα των βασικών γραμματικών τύπων του. Συγχρόνως, οι φοιτητές έχουν στη διάθεσή τους ορισμένα σχόλια — από τη βιογραφία του Καβάφη μέχρι την μυθολογική παράδοση ή την ιστορία. Όλες αυτές οι πληροφορίες λειτουργούν με έναν μοναδικό σκοπό να καταλάβουν οι φοιτητές πλήρως το μήνυμα του ποιήματος. Όταν πρόκειται να μελετήσουμε ένα από τα πιο συναρπαστικά κείμενα του Καβάφη «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον», ξεκινάμε πρώτα από το σχετικό απόσπασμα από τους «Παράλληλους Βίους» του Πλουτάρχου στα αρχαία. Εν κατακλείδι διαβάζουμε στα ρωσικά ένα κείμενο του Ιωσήφ Μπρόντσκι, εμπνευσμένο από τον καθαφικό στωικισμό.

Ιδιαίτερα σημαντικό στη διαδικασία εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας είναι ότι ο φοιτητής από τις πρώτες μέρες μπαίνει στη διαδικασία εκμάθησης της γλώσσας ταυτόχρονα με την αφομοίωση του πολιτισμού.

Από γλωσσολογική σκοπιά, όλα τα κείμενα είναι εξίσου ενδιαφέροντα και έχουν διδακτική χρησιμότητα: οι γλωσσικές δομές του Καβάφη δεν διαφέρουν σχεδόν καθόλου από ένα κείμενο που περιγράφει την καθημερινή ζωή (είναι γεγονός ότι συνήθως τέτοιου είδους κείμενα χρησιμοποιούνται για διδασκαλία της γλώσσας.) Πάντως δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι όταν εξετάζεις την γραμματική βάσει καβαφικής πρότασης η εκμάθηση αποκτά έναν διαφορετικό χαρακτήρα. Συχνά οι άνθρωποι που δεν διάβαζαν ποτέ τους ποίηση στη δική τους γλώσσα κάνουν μια ριζική στροφή συναντώντας και τον δικό τους πολιτισμό.

Πρέπει να σημειωθεί ότι όλα αυτά τα κείμενα οι φοιτητές τελικά τα μαθαίνουν απέξω - όχι όμως με μηχανιστικό- αλλά με δημιουργικό τρόπο, εφόσον μπαίνουν στη λογική της αφήγησης και στην κυριολεξία και ταυτίζονται με τον συγγραφέα. Εδώ η ηχητική μορφή του ποιήματος, όταν επαναλαμβάνουν το κείμενο απολαμβάνοντας αυτήν την διαδικασία επηρεάζει το εγκεφαλικό σύστημα — και σαν αποτέλεσμα διαμορφώνεται μια ικανότητα για το γλωσσικό παιχνίδι, μια πλήρης κατανόηση της ιδέας της διακειμενικότητας.

Η αφήγηση προϋποθέτει την διακειμενικότητα, το χιούμορ και τον αυτοσχεδιασμό: έτσι αφήνοντας την ιστορία της Κοκκινোসκουφίτσας, μιας ευάλωτης και περίεργης κοπέλας, η οποία δεν φοβάται τον κίνδυνο, ο φοιτητής πρόκειται να θυμηθεί την εμπειρία της Ιθάκης του Καβάφη — και τα όσα έμαθε πριν. Ως αποτέλεσμα δημιουργείται ένα διακείμενο.

Η αφήγηση πρέπει να εξελίσσεται αυθόρμητα, πολύ σημαντικός είναι ο ρόλος του αυτοσχεδιασμού, αλλά παράλληλα γίνονται και οι διορθώσεις και επαναλαμβάνεται σωστά όλη η πρόταση. Ύστερα από κάθε τέτοιο μάθημα οι φοιτητές στέλνουν το κείμενο και τις προτάσεις που χρησιμοποιήθηκαν για την αφομοίωση των κανόνων που εμφανίστηκαν στα κείμενα στον καθηγητή, ο οποίος τα διορθώνει και τους στέλνει πίσω. Στο επόμενο μάθημα, οι φοιτητές πρέπει να ξέρουν να προφέρουν και να γράφουν αυτές τις προτάσεις-μοντέλα με απόλυτη φυσικότητα και το διακείμενο τους αποκτάει νέες και νέες λεπτομέρειες. Μ' αυτόν τον τρόπο διαπραγματεύεται το πέρασμα από τον γραπτό κείμενο στον προφορικό λόγο και πίσω — έτσι με πολλές επαναλήψεις καταφέρνουμε να φτάσουμε ένα επίπεδο αυτοματισμού (αυτόματης χρήσης της γλώσσας).

6 Συμπεράσματα

Η λογική της ανάπτυξης των προσεγγίσεων στη μεθοδολογία διδασκαλίας ξένης γλώσσας φαίνεται να αναπτύσσεται σύμφωνα με το Χεγκελιανό σχέδιο άρνησης της άρνησης. Η μεγάλη ασάφεια του αντικειμένου (*ποια ακριβώς είναι η γλώσσα διδάσκουμε και τι θέλουμε να πετύχουμε;*) και η πραγματιστική του έργου (*όχι να περιγράψουμε αλλά να δημιουργήσουμε ξανά*) οδηγεί στο παράδοξο γεγονός ότι οι θεωρίες που βασίζονται σε εκ διαμέτρου αντίθετες ιδέες, όπως η υπόθεση της έμφυτης γλωσσικής ικανότητας κατά τον Chomsky (1959) αφενός, και οι κοινωνιογλωσσικές προσεγγίσεις αφετέρου, οι οποίες αντιμετωπίζουν τη γλώσσα ως ένα τεχνητό φαινόμενο (εν μέρει ανθρώπινο δημιούργημα), ιδίως όσον αφορά την λογοτεχνική νόρμα, παρέχουν, παρά την προφανή αντίφαση, καλά πρακτικά αποτελέσματα (Labov 1966; Trudgill 2010).

Η μέθοδος που περιεγράφηκε πάνω προέκυψε ως καθαρά εμπειρική - σαν αντίδραση στις περιορισμένες μας δυνατότητες στην πρώιμη φάση ύπαρξης του Τμήματος. Έχουμε την πλήρη κατανόηση του γεγονότος ότι περιέχει πολλά παραδοσιακά στοιχεία — αλλά πιστεύουμε ότι η εφαρμογή αυτής της μεθόδου και η μελέτη της λειτουργίας της θα μπορούσε εν μέρει (μια αγαπημένη έκφραση του Καβάφη) να εμπλουτίσει την θεωρία διδασκαλίας ξένης γλώσσας (Second Language Acquisition).

My end is my beginning — συνοψίζοντας μπορούμε να επαναλάβουμε ότι αισθανόμαστε μια βαθιά ευγνωμοσύνη στην Ελλάδα για την έμπνευση που μας δίνει καθημερινά και για τα πολύτιμα μαθήματα ελευθερίας που αντλούμε από το αξιοθαύμαστο συνεχές του ελληνικού λόγου. Το να ανιχνεύσει κανείς τη συνομιλία δύο πολιτισμών είναι μια συναρπαστική υπόθεση: στην περίπτωση της Ελλάδας και της Ρωσίας συνιστά ένα είδος αποκωδικοποίησης των ίδιων των πολιτισμών.

Βιβλιογραφία

- Arkhangelskiy, Timofey, Kisilier, Maxim & Plungian, Vladimir. 2018. «Ηλεκτρονικό σώμα κειμένων της Τσακωνικής διαλέκτου: Τι είναι και γιατί χρειάζεται». Χρονικά των Τσακώνων. Υπο δημοσίευση.
- Barthes, Roland. 1972. *Le Degré zéro de l'écriture suivi de: Nouveaux Essais critiques*. Paris, Éditions du Seuil.
- Chernoglazov, Dmitrij. 2017. «Die Byzantinische Fassung des spätantiken Briefstellers: Überlieferung und Textgeschichte». *Philologia Classica*. 12(2): 188–206.

Chomsky, Noam. 1959. «A Review of B. F. Skinner's Verbal Behavior». *Language*. 35(1): 26–58.

Deffner, Michael. 1881. *Zakonische Grammatik. Bd. I. Lautlehre*. Berlin, Weidmannsche Buchhandlung.

Eloeva, Fatima A. & Reznikova, Arina. 2015. «Η αισθητική του εφιάλτη στα έργα Παπαδιαμάντη και Ντοστογιέφσκι: (τα μυθιστορήματα Έγκλημα και τιμωρία και Φόνισσα): το θέμα των ονείρων» pp. 87–96 in Ε' Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών 2–5 Οκτωβρίου 2014. Πρακτικά συνδρίου. Τ. Γ': Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204–2014): οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία, editor Δημάδης, Κωνσταντίνος. Αθήνα, Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών.

Eloeva, Fatima A. 2011. «Ο Διονύσιος Σολωμός, Ελευθερία της γλώσσας ή γλώσσα της ελευθερίας». Retrieved September 7, 2018 (http://www.eens.org/EENS_congresses/2010/Eloeva_Fatima.pdf).

Eloeva, Fatima A. 2013. «Turkic Speaking Orthodox Greeks — Conflict of Faith, Mentality and Language». *Acta linguistica Petropolitana. Труды Института лингвистических исследований РАН*. 9(3): 399–421.

Eloeva, Fatima A. 2014. «Katharevousa in Greek Fiction-Linguistic Experiment or Reflection of Diachrony?» *Индоевропейское языкознание и классическая филология*. 18: 268–275.

Eloeva, Fatima. A. 2004. «Ο Σεφέρης και ο λογοτεχνικός κανόνας στην Ελλάδα» pp. 163–192 in Γιώργος Σεφέρης. *Το ζύγισμα της καλοσύνης*», editor Πιερής, Μιχάλης. Αθήνα, Μεσόγειος.

Fedchenko, Valentina V. 2011. «Εξαρχαϊσμός στην Ελληνική γλώσσα της Κωνσταντινούπολης του XIX αιώνα». Retrieved September 7, 2018 (http://www.eens.org/EENS_congresses/2010/Fedchenko_Valentina.pdf).

Fedchenko, Valentina V. 2012. «Les Grecs de Constantinople à Athènes: perception d'une langue étrangère» pp. 489–492 in *Actes du Xe Congrès de l'Association internationale du Sud- Est européen. L'homme et son environnement dans le Sud-Est européen*. Paris, Association Pierre Belon.

Foucault, Michel. 2001. *Dits et écrits. T. I, 1954–1975 [édition Quarto]*. Paris, Gallimard.

Golovko, Ekaterina & Panov, Vladimir. 2013. «Salentino Dialect, Griko and Regional Italian: linguistic Diversity of Salento». Working Papers of the Linguistics Circle. 23: 51–80.

Jakobson, Roman. 1960. «Closing Statements: Linguistics and Poetics» pp. 350–377 in *Style in Language*, editor Sebeok, Thomas A. Cambridge, MA, MIT Press.

Labov, William. 1966. «Hypercorrection by the Lower Middle Class as a Factor in Linguistic Change» pp. 84–113 in *Sociolinguistics: Proceedings of the UCLA Sociolinguistics Conference*, editor Bright, William. The Hague, Mouton.

Lord, Albert B. 1960. *The Singer of Tales*. Cambridge, MA, Harvard University Press.

Mirambel, André. 1959. *La langue grecque moderne : description et analyse*. Paris, Klincksieck.

Parry, Milman & Parry, Adam. 1987. *The Making of Homeric Verse: The Collected Papers of Milman Parry*. N. Y. & Oxford, Oxford University Press.

Spyridonova, Lydia, Kurbanov, Andrey & Goncharko, Oksana. 2017. «The Dialogue Xenedemos, or Voices, by Theodore Prodromos». *Scrinium*. 13: 227–275.

Trudgill, Peter. 2010. *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. 4th edition. London, Penguin Books.

Κισιλιέρ, Μαξίμ και Χριστοδούλου, Γιάννης 2018. «Τσακόνικες σπουδές στην Αγία Πετρούπολη και Αρχείο της Τσακωνιάς». *Χρονικά των Τσακόνων*. Υπο δημοσίευση.

Κισιλιέρ, Μαξίμ. 2018. «Ηλεκτρονικό σώμα Ελληνικής γλώσσας — τρέχουσα κατάσταση και προοπτικές» in *Πρακτικά του Διεθνούς επιστημονικού συνεδρίου με τίτλο: «Ελλάδα — Ρωσία: Η γλώσσα ως διάυλος επικοινωνίας και διαπολιτισμικών επαφών»* (Αθήνα, 01–03 Νοεμβρίου 2016). Υπό δημοσίευση.

Ταρκόφσκι, Αρσένι. 2008. *Χρόνος — 25 στάσεις στο ποιητικό του έργο*. Μετάφραση Κισιλιέρ, Μαξίμ, Ιωαννίδης, Λίνος. Αθήνα, Ίνδικτος.

Τσαρούχης, Γιάννης. 2000. *Ανάμεσα σε ανατολή και δύση: Πέντε κείμενα*. Αθήνα, Άγρα.

Бахтин, Михаил М. 1986. *Эстетика словесного творчества*. 2-е изд. Москва, Искусство.

Борисова, Анна Б. 2005. *Местоименный повтор дополнения: синтаксический и прагматический аспекты (на материале новогреческого языка)*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Санкт-Петербург, СПбГУ.

- Васильков, Ярослав В. & Кисилиер, Максим Л. ред. 2010. Поэтика традиции. Сборник научных статей. Санкт-Петербург, Европейский дом.
- Выдрин, Валентин Ф. & Кузнецова, Наталия В. отв. ред. 2014. От Бикина до Бамбалюмы, из варяг в греки. Экспедиционные этюды в честь Елены Всеволодовны Перехвальской. Санкт-Петербург, Нестор-История.
- Герд, Лора А. & Кисилиер, Максим Л. ред. 2016. *Noctes petropolitanae*: материалы конференции, посвященной столетию со дня кончины А. И. Попадопуло-Керамевса (1856–1912). Санкт-Петербург, Нестор-История.
- Елоева, Фатима А. & Летсиос, Димитриос. ред. 2008. Санкт-Петербург и Греция. Прошлое и настоящее. Материалы конференции (26–29 октября 2006 г.). Санкт-Петербург, Алетейя.
- Елоева, Фатима А. & Черноглазов, Дмитрий А. 2016. «Греческий порфект как стилистический прием». Вопросы языкознания. 1: 7–24.
- Елоева, Фатима А. 1995. Тюркоязычные православные греки Восточной Грузии. Санкт-Петербург, Языковой центр филологического факультета СПбГУ.
- Елоева, Фатима А. 2004. Понтийский диалект в синхронии и диахронии. Санкт-Петербург, СПбГУ.
- Иванов, Сергей А. 2005. Блаженные похабы. Культурная история юродства. Москва, Языки славянской культуры.
- Иванов, Сергей А. 2011. В поисках Константинополя. Путеводитель по византийскому Стамбулу и окрестностям. Москва, Вокруг света.
- Каждан, Александр П. 2005. Никита Хониат и его время. Изд. подг. Я. Н. Любарский, Н. А. Белозерова, Е. Н. Гордеева. Предисл. Я. Н. Любарского. Санкт-Петербург, Дмитрий Буланин.
- Кисилиер, Максим Л. 2011. Местоименные клитики в «Луге Духовном» Иоанна Мосха. Санкт-Петербург, Нестор-история.
- Кисилиер, Максим Л. 2016. «Из истории новогреческого перфекта». Индоевропейское языкознание и классическая филология. 20(1): 426–439.
- Кисилиер, Максим Л. 2017. «Лексические особенности цаконского диалекта новогреческого языка». Вопросы языкознания. 1: 105–136.

- Кисилиер, Максим Л. отв. ред. 2009. Язык и культура мариупольских греков. Т. 1. Лингвистическая и этнокультурная ситуация в селах Приазовья. По материалам экспедиций 2001–2004 годов. Санкт-Петербург, Алетейя.
- Любарский, Яков Н. & Соболев, Татьяна И. ред. 2006. Византийские историки о падении Константинополя в 1453 году. Санкт-Петербург, Алетейя.
- Любарский, Яков Н. ред. 2009. Продолжатель Феофана. Жизнеописания византийских царей. Изд. второе, исправл. и доп. Санкт-Петербург, Алетейя.
- Панов, Владимир А. 2016. «Глагольные формы прогрессива греческого диалекта Саленто в ареально-типологической перспективе». *Acta linguistica Petropolitana*. 12(3): 201–214.
- Прп. Максим Исповедник. 2010. Вопросы и недоумения. Пер. с древнегреч. Д. А. Черноглазова; сост., предисл., коммент. и научн. ред. Г. И. Беневича; отв. ред. Д. А. Поспелов Москва & Святая гора Афон, Никея & Пустынь Новая Фиваида Афонского Русского Пантелеимонова монастыря.
- Пселл, Михаил. 2003. Хронография. Пер., вступ. статья и примеч. Я. Н. Любарского. Краткая история. Пер. Д. А. Черноглазова и Д. Р. Абдрахмановой. Санкт-Петербург, Алетейя.
- Федченко, Валентина В. 2010. Языковые особенности двуязычных константинопольских антологий XIX века. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Санкт-Петербург, СПбГУ.
- Федченко, Валентина В. 2016. «Свидетельства о греческом языке Константинополя». *Acta linguistica Petropolitana*. Труды Института лингвистических исследований РАН. 12(3): 219–249.
- Шувалов, Петр В. 2007. Секрет армии Юстиниана. Санкт-Петербург, Петербургское востоковедение.